

Bikschote – Zuidschotestraat (2004/zn 02)

Inleiding

Van 11 tot 15 januari 2005 werd een kort archeologisch onderzoek uitgevoerd op de hoek van de Zuidschotestraat en de Poezelstraat te Bikschote (fig. 1). Het onderzoek werd uitgevoerd door het VIOE, in samenwerking met het *No Man's Land Team*^a en AWA^b. De kosten voor het veldwerk en de nodige voorzieningen werden gedragen door YAP Films, een Canadees productiehuis uit Toronto. Het verloop van de opgraving werd op film vastgelegd om achteraf door YAP Films tot een documentaire verwerkt te worden.

Het terrein werd op 2 aparte plaatsen onderzocht. Op de hoek van de Zuidschote- en de Poezelstraat werd een eerste sleuf (A) uitgegraven, in de zone waar volgens het beschikbare kaart- en fotomateriaal de Duitse linies verwacht konden worden (fig. 2). Er werd tevens geofysisch onderzoek uitgevoerd. Een tweede sleuf (B) werd aangelegd ter hoogte van de geallieerde linies, dieper in het akkerland, verder van de weg verwijderd.

Resultaten

Sleuf A:

Tijdens het afgraven bleek de ploeglaag zeer dun te zijn, waardoor bij nader toezien de resten van minstens 3 menselijke individuen verstoord werden .

In het opgravingsvlak werden 9 determineerbare en herkenbare sporen afgelijnd. De sporen kunnen opgedeeld worden in inslagkraters van springtuig en de resten van structuren die met loopgraven in verband kunnen worden gebracht (fig. 3 en 4).

Er werden vier verschillende kraters onderzocht (021, 022, 012, ?). Het onderzoek van deze sporen kan informatie opleveren over het gebruikte springtuig, maar ook over het onfortuinlijke slachtoffer dat erdoor geraakt werd. In de vulling van kraters kunnen ook uniformonderdelen en stukken van de militaire uitrusting voor komen. Deze zijn niet noodzakelijk van een slachtoffer; de kraters werden immers ook als schuilplaats gebruikt of als een tijdelijke rustplaats, wat voor occasioneel afval (blikjes, gebruiksvoorwerpen ...) kan zorgen.

Naast de inslagkraters werden ook sporen aangeduid die vermoedelijk verband houden met loopgrachten en daarmee geassocieerde structuren.

Zo werden sporen van een Duitse loopgraaf teruggevonden. De loopgraaf bleek echter zo ondiep ingegraven, dat na het verwijderen van een halve meter ploeglaag enkel de bodem van de loopgraaf werd teruggevonden (023, 024).

De bodem bestond o.a. uit een laag *brushwood* (rijshout), waarvan de afdrrukken nog te zien waren.

^a *No Man's Land Team* is een internationaal samengestelde groep van zowel professionele archeologen en historici als vrijwilligers die veldwerk en studie verrichten rond het thema van de Eerste Wereldoorlog.

^b De *Association for World War Archaeology* is een groepering van archeologen die zich inzetten voor het behoud en de ontsluiting van het erfgoed van de Eerste Wereldoorlog.

Men had ook geprobeerd de bodem te verstevigen met constructiehout en dakpannen, waarschijnlijk afkomstig van de nabijgelegen boerderij. Eén van de dakpannen was voorzien van de stempel 'Sterreberg Courtrai', de dakpannenfabriek te Kortrijk.

Nabij de loopgraaf lagen enkele grote en min of meer rechthoekige structuren (026 en 027). Ze waren iets dieper dan de loopgraaf zelf. De vulling bestond uit een donkerbruine humeuze laag met houtfragmenten. Deze structuren zijn waarschijnlijk de restanten van een soort *shelter*. Opmerkelijk is dat de *shelters* aan de achterzijde van de loopgraaf liggen en dus met hun ingang naar de vijand gericht. In 1914 leek dit waarschijnlijk een goed idee, omdat zo de frontzijde van de loopgraaf niet onderbroken werd. Naarmate de oorlog vorderde, werd deze oriëntatie minder en minder gebruikt, omdat *shelters* en *dug-outs* zo kwetsbaarder waren voor artillerievuur.

Naast de ondiepe Duitse loopgraaf en de *shelters* werden enkele diepere sporen opgegraven, waarvan één (025) onder de bodem van *shelter* 027 liep. Beide sporen waren ongeveer één meter diep, en tot drie meter lang. De wanden waren vrij steil en de bodem was slechts 0,30 meter breed (?).

De vulling van deze sporen bestond vooral uit afval en materiaal, dat niet meer bruikbaar was. Zo werden in de vulling van 007 zes beschadigde *pickelhaubes* (de vroege Duitse helmen) gevonden, een Duitse leren riem met munitietasjes, de leren houder voor een loopgravenschopje en een veldfles. Dankzij de klei en de hoge watertafel waren deze voorwerpen nog in heel goede conditie.

Het is niet duidelijk wat de functie was van deze sporen. Een gedetailleerde studie van de geschiedenis van Bikschote tijdens de oorlog wees uit dat de eerste positie van de Franse troepen nabij Bikschote in 1914 in het opgegraven areaal te situeren was. De positie werd al snel veroverd door de Duitsers, waarop de frontlijn stabiliseerde met de nieuwe Franse linies enkele honderden meters zuidwaarts.

Het lijkt aanneembaar dat de langwerpige structuren de eerste Franse loopgraven zijn, telkens geschikt voor de bescherming van enkele soldaten, maar los van elkaar.

Wanneer de Duitsers de positie innamen, negeerden ze de Franse loopgraven en bouwden ze een eigen linie uit. Hierbij vulden ze de oudere loopgraven in met aarde van hun eigen graafwerken en afval.

010 en 011 zijn beide rechthoekige sporen die niet direct determineerbaar zijn. Het gaat om rechthoekige kuilen, 1,5m breed en 2,5m lang. Langs de zijden lijken de structuren vergraven te zijn over een breedte van 0,5m.

De resten van de drie Duitse soldaten kunnen slechts aan de hand van één in situ aangetroffen laars worden gelokaliseerd. De rest van de lichamen was verstoord bij het afgraven. De drie lichamen waren blijkbaar samen begraven, in een ondiepe kuil net onder de ploeglaag. Door de vondst van de laars kon voor 1 lichaam aangetoond worden dat het met het hoofd in oostelijke richting was begraven, parallel met en enkele meteres voor de parapet van de loopgraaf.

Het gaat om de lichamen van drie Duitse mannen. Van twee individuen waren de wervelkolom en de voetbeentjes determineerbaar bewaard. Het ene individu was ongeveer 1,65m groot, en valt op door zijn zeer stevige skeletbouw. Het ander lichaam was iets kleiner (1,62m), maar vertoont eenzelfde robuuste skeletbouw. Beiden hebben een geschatte leeftijd

tussen 24 en 27 jaar. Van het derde lichaam waren de wervelkolom en de onderste ledematen bewaard; hij was ongeveer 1,58m groot en een dertiger^c.

Er waren geen sporen van *fly pupae* (vliegpoppen). Dit suggereert dat ze ofwel snel begraven werden, ofwel stierven tijdens koude omstandigheden.

Op de overblijfselen van hun uniform was de *red piping* nog zichtbaar. Eén van de tunieken was nog zo goed bewaard dat men kon uitmaken dat het een vooroorlogse tuniek was, met een rij van zes knopen vooraan. Er was één knoop van de vijfde compagnie herkenbaar. Onderzoek wees uit dat compagnie 5/213 verantwoordelijk was voor de voedselbevoorrading van het gebied in november 1914.

Er waren ook stukken van pinhelmen en een riemgesp met opschrift '*Gott mit Uns*'.

De soldaten hadden alle drie hun schoenen nog aan, maar er werden geen helmen of andere uitrusting teruggevonden. Dit doet vermoeden dat het bruikbare materiaal door anderen meegenomen was. Merkwaardig was dat in een van de schoenen een stuk van een Pruisische helmplaat (van een *pickelhaube*) gevonden werd. Toen de helmplaat verwijderd werd, werd duidelijk waarom de helmplaat in de schoen zat. De nagels van de schoen staken immers door de zool. De helmplaat was in de schoen gelegd om toch iets comfortabeler te kunnen lopen.

Eén van de soldaten had wel zijn lederen geldbeugel nog bij zich. Daarin zaten zeven munten, zowel Belgische als Duitse, met data van 1875 tot 1907.

Er werden tevens enkele onafgevuurde Duitse kogels (Mauser) gevonden bij de soldaten. De laatste datum die leesbaar was op de kogels was september 1914.

Sleuf B:

Een duidelijk loopgravensegment kon onderzocht worden (001 en 002).

De loopgraaf werd bewaard tot op een maximum diepte van ongeveer 0,35 meter. Er werden veel houtfragmenten (002) aangetroffen, oorspronkelijk waarschijnlijk van een loopplank. Er lagen ook enkele dakpannen en bakstenen in de loopgracht.

Onder een duidelijke loopplank (001), lag een voorraad Duitse shrapnel shells op/onder een zandzak. Naast één enkele Duitse kogel, werden er vooral Franse kogels gevonden, daterend van 1901 tot 1916 (fig. 5, 6 en 7).

Marc Dewilde

^c Antropologisch onderzoek, M. Vandenbruaene, VIOE)

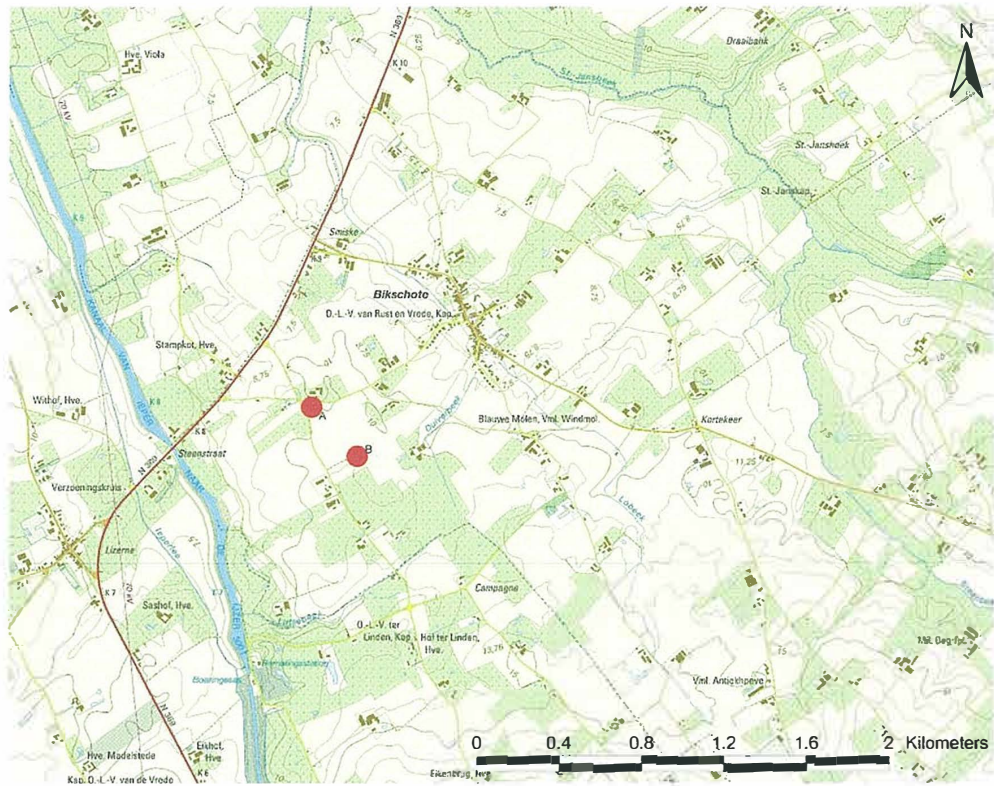

Fig. 1

Fig. 2: Luchtfoto van 31-08-1916

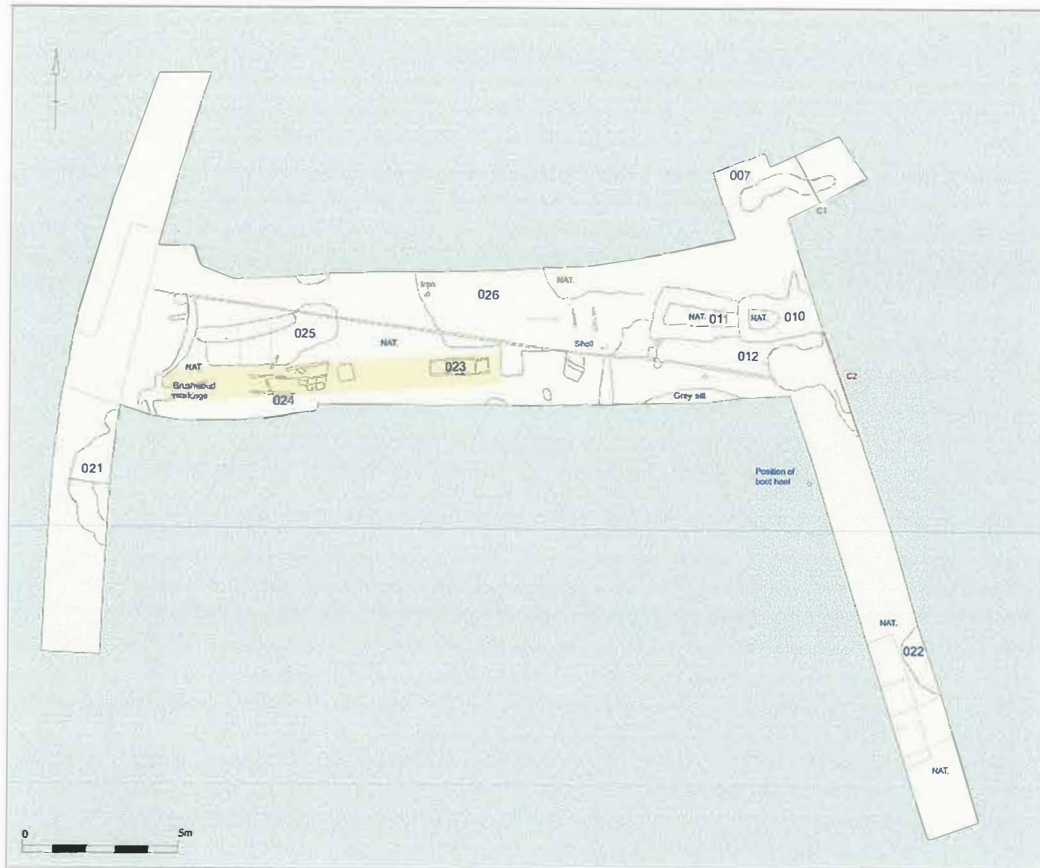

Fig. 3: Grondplan sleuf A

Archaeologist Jon Price records a piece to camera while excavation continues on site at Bixschoote, near Ypres, during the making of the 'Finding the Fallen' television series. (DRK)

Fig. 4: Sleuf A (A. Robertshaw & D. Kenyon, Digging the Trenches. The archaeology of the Western Front, Barnsley, 2008, 21)

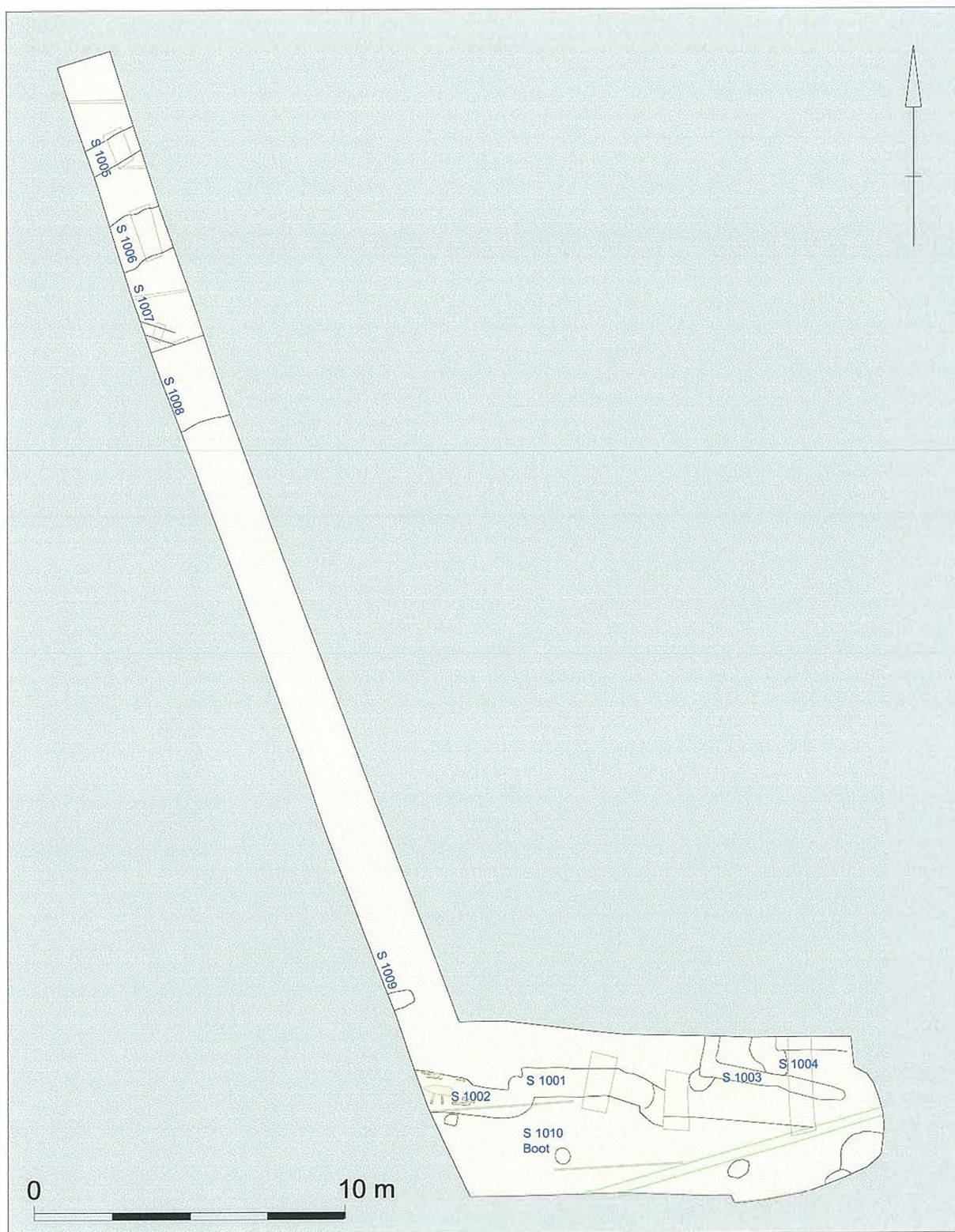

Fig. 5: Grondplan sleuf B

Belgian team members excavating 1914 period trenches at Bixchoote near Ypres. The extreme shallowness of these trenches is evident, as is the waterlogged nature of the surrounding land. (DRK)

Fig. 6: Sleuf B (A. Robertshaw & D. Kenyon, Digging the Trenches. The archaeology of the Western Front, Barnsley, 2008, 64)

Fig. 7: Sleuf B